

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

[Ο κ. Γω. Π. Χρυσανθόπουλος, ὃν ἐγνώρισαν ἤδη οἱ ἀναγνώσται τοῦ Ἡμερολογίου ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐπιτυχοῦς συνεργασίας του,

κατέχει ἀπὸ πολλοῦ ἔγκριτον θέσιν ἐν τῇ χορεία τῶν εὐγενῶν ἐργατῶν τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου. Εὐπαίδευτος, διδάκτωρ τῆς νομικῆς, συμπληρώσας τὰς σπουδὰς του ἐν Παρισίοις, ἰδιαιτέρως ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, γλωσσομαθῆς, χαρίεις καὶ εὐστροφος χειριστὴς τοῦ καλῆμου, εἶνε ἐκ τῶν χρηστοτέρων καὶ ἀγαπητοτέρων δημοσιογράφων τῆς πρωτεύουσας. Ὑπῆρξεν ὁ ἐκδότης καὶ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Οἰκογένεια» (1894) καὶ τοῦ «Μουσείου» (1901). Ἡδὴ τυγχάνει ἐκ τῶν τα-

κτικῶν συντακτῶν τῆς διαπρεποῦς ἐφημερίδος «Κράτος», τῆς ἴσον ἐν τῷ ἔξω ἑλληνισμῷ ἀγαπωμένης διὰ τοὺς σθεναροὺς ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ἀγῶνας αὐτῆς.]

«Bacia mi, bacia mi sempre.»

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἰταλικοῦ στίχου, ὃν ἔψαλε κατὰ κόρον τὸ κόρο τοῦ Κήπου Ἀρνιώτου κατὰ τὸ προπαρελθὸν θέρος, ὠρμήθημεν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τοῦ φιλήματος, διὰ τὸ ὅποιον πολλάκις ἐκινήθη ἡ γραφὴ τῶν ποιητῶν ἄλλοτε, κατὰ τὴν ρωμαντικὴν ἐποχὴν, τῶν ἰατρῶν σήμερον, κατὰ τὴν πρακτικὴν, ὅτε τὸ φιλήμα θεωρεῖται ἀπλῶς καὶ πεζῶς ὡς ... «φορεὺς μικροβίων» μόνον.

Τὸ φιλήμα, ὡς καὶ ἡ γραμματικὴ αὐτοῦ ἔννοια δείκνυσι, σημαίνει πράξιν ἢ ἐκδήλωσιν τοῦ φιλοῦντος — τοῦ ἀγαπῶντος — προσώπου. Εἶναι δὲ τὸ φιλήμα ἢ ἐξωτερικεῖσις παντὸς εἶδους ἀγάπης, ἧτοι : ἔρωτος, σεβασμοῦ, προστασίας, ὑποταγῆς, κλπ.

Τὸ φίλημα εἶναι δύο εἰδῶν : α') Φυσικὸν ἢ ἀμοιβαῖον καὶ β') Τυπικόν.

Καὶ φυσικὸν μὲν ἢ ἀμοιβαῖον εἶναι τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς ἀμοιβαίας φυσικῆς ἐλξεως δύο ἀνθρώπων ἀνηκόντων εἰς διάφορον φύλον· τυπικὰ δὲ εἰσι πάντα τὰ ἄλλα φίλήματα, οὐδὲ τοῦ πρὸς τὰ τέκνα τῶν ἀνθρώπων ἐξαίρουμένου.

Δὲν εἶναι γνωστὸν ποῖοι ἔδωκαν τὸ πρῶτον φίλημα· ἀλλ' εἶναι ἐκτὸς ἀμφιβολίας, ὅτι τοῦ τυπικοῦ φίληματος προηγῆθη τὸ φυσικόν.

Λέγοντες ὅμως, ὅτι τὸ φίλημα πρὸς ἄτομα τοῦ ἐτέρου φύλου εἶναι φυσικόν, δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι καὶ γενικόν, ὡς συνέβαινε ἄλλοτε ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ὅπου οἱ ἄνδρες, πρὸς χαιρετισμὸν, ἐδικαιοῦντο καὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ ἀσπάζωνται πάσας τὰς γυναῖκας. Ἐν ταῖς ρηθείσαις χώραις ὁ συρμὸς οὗτος ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καθ' ἃ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος τρόπος χαιρετισμοῦ τῶν κυριῶν ἀπὸ τὸ φίλημα ἐπὶ τῶν χειλέων. Ὁ Μοντάνι (Montaigne), διάσημος γάλλος φιλόσοφος καὶ ἠθικολόγος τοῦ 15' αἰῶνος, κάμνει περὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὴν ἀκόλουθον παρατήρησιν : «Εἶναι ἐνοχλητικὸν καὶ ὑβριστικὸν διὰ τὰς κυρίας τὸ ἔθιμον τοῦτο, νὰ ὦσιν ὑποχρεωμέναι νὰ προσφέρωσι τὰ χεῖλη των εἰς πάντα ὅστις ἔχει τρεῖς ὑπῆρέτας εἰς τὴν ἀκολουθίαν του, ὅσον καὶ ἂν εἶναι οὗτος δυσάρεστος.»

Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ ἡμέτερος Θεόκριτος, λέγων πού : «Βωκόλος ὦν ἐθέλεις με κῦσαι ; τάλαν, οὐ μεμάθηκα ἀγροίκως φιλέειν, τὰ δ' ἀστυκὰ χεῖλεα θλίβειν.»

Ἐκ τούτων ἔπεται, ὅτι μόνον μεταξὺ ὁμοίων καὶ ἀμοιβαίως ἀγαπωμένων προσώπων

*«Τὸ φίλι δὲν εἶναι κρίμα,
Εἶναι πρᾶγμα φυσικόν»*

κατὰ τὸν δημῶδη στίχον.

Οἱ ποιηταί, ἄλλως τε, πολλάκις παραδοξολογοῦσιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ φίληματος, ἀπὸ τὸν Οὐγγῶ, ὅστις ὦρισε τὸν ἀνθρώπινον ἔρωτα ὡς «ἀσπασμὸν τῶν ἀγγέλων πρὸς τὰ ἄστρα», μέχρι τοῦ Παράσχου, τοῦ γράψαντος τὸν στίχον

«Εἶναι τὸ φίλημα τροφή πυρίνη τῆς καρδίας.»

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀμφοτέρω οἱ ποιηταί δίδουσιν εἰς τὸ φίλημα ὑπερφυσικὴν δύναμιν, ἥτοι θεωροῦσι τοῦτο πλέον ἢ φυσικόν.

Πρὸς τὸ ἐρωτικὸν φίλημα πλησιάζει τὸ φίλημα τῆς στοργῆς.

τὸ ἀπὸ τῶν γονέων πρὸς τὰ τέχνα διδόμενον· ἀλλὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν φυσικόν, ἅτε μὴ ἀμοιβαῖον. Πρέπει ὅμως νὰ τὸ κατατάξωμεν ἐν ἀρχῇ τῶν τυπικῶν φιλημάτων, ὡς εὐρισκόμενον εἰς τὸ μεταίχμιον τῶν δύο τάξεων.

Δεύτερον μεταξὺ τῶν τυπικῶν φιλημάτων ἔρχεται τὸ πρὸς τοὺς φίλους. Τοῦτο δίδεται συνήθως ἐπὶ τῶν παρειῶν. Ὅταν μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν ἢ μετ' ἀποφυγὴν σπουδαίου κινδύνου ἐπαναβλέπομεν φίλον τινά, σπεύδομεν νὰ τὸν ἀσπασθῶμεν. Αἱ γυναῖκες ἀσπάζονται ἀλλήλας εἰς πᾶσαν σχεδὸν συνάντησιν, ἄνευ ἀγάπης τινός· μία γυνὴ δὲν δυσκολεύεται ν' ἀσπασθῇ ἄλλην καὶ ὅταν ἀκόμη προτιμᾷ νὰ τὴν φάγη, ἕνεκα μίσους ἢ ζηλοτυπίας. Ἄνδρες δὲ καὶ γυναῖκες ἀσπάζονται ἐν γένει τοὺς φίλους ἢ καὶ ἀπλῶς γνωρίμους τῶν ... ταχυδρομικῶς. «Σὲ ἀσπάζομαι» γράφουσιν οἱ ἄνδρες· «Σὲ φιλῶ γιλιάκις» γράφουσιν αἱ γυναῖκες, ἀπληστότεραι κατ' ἐπιφάνειαν, ὑποκριτικώτεραι κατὰ βάθος.

Ἄλλοι στέλλουσιν ἀσπασμοὺς δι' ἐπιστολῶν καὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἢ γνωρίμους τῶν ἀνταποκριτῶν τῶν. Οὕτω, αὐτὸς ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει ἐν Ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Τιμόθεον: «Ἄσπασαί μοι τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.»

Κατὰ τὸν Ὅμηρον δύναται νὰ δοθῇ ἀσπασμὸς καὶ ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῶν χειλέων:

«Δεξιῇ, ἔπεισιν τε μειλίχοισιν ἠσπάζοντο»

λέγει πού ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν, ἥτοι «ἐφιλοῦντο μὲ τὰ χεῖρα καὶ τὰ γλυκὰ λόγια.»

Τὸ φίλημα εἶναι τὸ μέγιστον δεῖγμα ἀγάπης ὅπερ ἐν εὐαίσθητον ὄν δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῶ.

Μεταφορικῶς ὅμως φίλημα λέγεται καὶ πᾶν ὅ,τι προξενεῖ εὐχαρίστησιν: Τὸ φίλημα τοῦ ζεφύρου, τὸ φίλημα τοῦ κύματος, τὸ φίλημα τοῦ ἡλίου. «Τὸ πᾶν θέλγει καὶ πάλλεται ὑπὸ τὸ φίλημα τοῦ ἡλίου» λέγει ὁ γάλλος ποιητὴς Θεόδωρος δὲ Μπανβίλ.

Τὸ φίλημα τῆς εἰρήνης ἐδίδετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν εἰς σημεῖον ἐνώσεως καὶ ἀμοιβαίας ἀγάπης, ἰδίᾳ πρὸ τῆς Ἁγίας Μεταλήψεως. Καὶ οἱ λαϊκοὶ νῦν, πρὸ τῆς Ἁγίας Μεταλήψεως, ἀσπάζομεθα τοὺς οἰκείους, ἀλλὰ πράττομεν τοῦτο τὴν προηγουμένην· διότι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν πρόκειται νὰ λάβωμεν τὴν Ἁγίαν Κοινωνίαν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐγγίσωμέν τι εἰς τὸ στόμα, εἰάν δέ, κατὰ λάθος, ἐγγίσωμέν τι, πρέπει νὰ τὸ καταπιῶμεν.

Τὸ φίλημα τῆς πίστεως. Τοῦτο ἔδιδον οἱ Χριστιανοὶ πρὸς ἀλλήλους κατὰ πᾶσαν ἐν τῷ ἱερῷ Ναῶ συνάθροισιν, κυρίως ὅμως ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ἐλεημοσύνης.

Καὶ οἱ ἀρχαιότατοι ἡμῶν πρόγονοι, μουσούμενοι εἰς τὰ μυστήρια τῆς Δήμητρος, ἠσπάζοντο ἀλλήλους εἰς δεῖγμα ὁμονοίας.

Ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐκκλησιαῖς κατηργήθη ὁ ὑποχρεωτικὸς ἀσπασμὸς πάντων τῶν ἐκκλησιαζομένων πρὸς ἀλλήλους, ἀδιακρίτως δηλ. τάξεως, ἡλικίας καὶ φύλου, μετὰ πᾶσαν λειτουργίαν· ἀλλὰ διειρηθήθη ἐπὶ μακρὸν τὸ ἔθιμον τοῦ ἀσπασμοῦ τῶν ἀνδρῶν πρὸς τοὺς ἄνδρας καὶ τῶν γυναικῶν πρὸς τὰς γυναῖκας.

Ἡδὴ μόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς Ἀναστάσεως συνειθίζεται ὁ ἀσπασμὸς ὁμοφύλων, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἑτεροφύλων. Ἐν Ρωσσίᾳ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, πᾶς ἄρρην ἐπισκέπτῃς διακαιοῦται νὰ φιλήσῃ τὰς δεσποινίδας τῆς φιλικῆς του οἰκογενείας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἕκαστον δικαίωμα πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἀντίστοιχον ὑποχρέωσιν, τὸ παρθενικὸν φίλημα ὀφείλει νὰ τὸ προπληρώσῃ διὰ τινος δώρου, ὅπερ γίνεται εὐχαρίστως δεκτόν. Παντοῦ καὶ πάντοτε, βλέπετε, les petits cadeaux entretiennent l'amitié.

Οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ φιλοῦσι τὴν δεξιὰν τῶν κληρικῶν, ἀπὸ τοῦ ἱερέως καὶ ἄνω, εἰς δεῖγμα σεβασμοῦ, ὡς ἠσπάζονται καὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας. Τοῦτο δὲν συμβαίνει παρὰ τοῖς καθολικοῖς, οἵτινες ἠσπάζονται μόνον τὸ Ἅγιον Δισκοπότηρον, ἀντὶ τοῦ ὁποῖου οἱ ὀρθόδοξοι ἠσπάζονται τὸ περιτραχήλιον καὶ τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἱερέως. Εἰς τὰ καθολικὰ σχολεῖα τῶν καλογραιῶν αἱ ἀτακτοῦσαι μαθήτριάι ὑποχρεοῦνται ὑπὸ τῆς ἡγουμένης νὰ φιλήσωσι τὴν γῆν εἰς ἔνδειξιν ταπεινώσεώς των· τοῦτο εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν ἡμετέραν μετένοιαν καὶ τὴν γονυκλισίαν. Ὁ πάπας καταδέχεται νὰ διδῇ εἰς ἀσπασμὸν τοῖς πιστοῖς μόνον τὸ σανδάλιον αὐτοῦ, ἐφ' οὗ εἶναι κεντημένος σταυρός.

Ἄφ' ἑτέρου ὅμως ὁ Ἅγιος Πατὴρ δικαιοῦται ν' ἀσπασθῇ ἀνεξαιρέτως πάντα πιστὸν καὶ πᾶσαν πιστήν. Τὴν συνήθειαν ταύτην εἶχον καὶ οἱ καρδινάλιοι, οἵτινες ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐδικαιοῦντο νὰ φιλῶσι καὶ αὐτὰς τὰς βασιλίσσας, εἰς τὸ στόμα!

Σήμερον, οἱ ἱερεῖς τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, πρὸ τῆς λειτουργίας, ἠσπάζονται ἀλλήλους, λέγοντες: Εἰρήνη ὑμῖν!

Οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἐφίλουν τὰ εἰδῶλα τῶν θεῶν των.

Τὸ φίλημα ὑποταγῆς, τὸ λεγόμενον «φρουδαλικὸν φίλημα» ἔτιδεν ὁ κύριος πρὸς τὸν ὑποτελῆ, ὅταν οὗτος τὸν προσεκύνηι ἀσκεπῆς καὶ γονυκλινῆς. Ἀλλὰ μόνον ὅταν ὁ ὑποτελής ἦτο εὐγενῆς τὸν ἐφίλει ὁ κύριος εἰς τὸ στόμα. Τὸ φρουδαλικὸν φίλημα ἦτο τὸ σύμβολον τῶν ἀμοιβαίων ὑποχρεώσεων. Κατόπιν ἐσυνειθίζετο τὸ χειροφίλημα, ὅπερ ἐδίδετο ὑπὸ τοῦ ὑποτελοῦς εἰς

τὴν χεῖρα τοῦ κυρίου ἢ ἐν ἀπουσίᾳ αὐτοῦ εἰς τὸν ... μογλὸν τῆς θύρας τοῦ ἀρχοντικοῦ του. Ἐπρεπε δὲ νὰ ἐπαναλαμβάνεται τὸ χειροφίλημα, ἢ καὶ τὸ *μανδαλοφίλημα* εἰς ἐκάστην ἀνανέωσιν τῆς μισθώσεως. Ἐντεῦθεν ἔλκει τὴν ἀρχὴν τοῦ τοῦ Βασιλικὸν χειροφίλημα, ὅπερ ἦτο τοῦ συρμοῦ ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ Λουδοβίκου II', ἰδίως· ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔτι διατηρεῖται εἰς τὰ μοναρχικὰ κράτη καὶ παρ' ἡμῖν. Συνήθως οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ἐν τέλει ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τῆς Βασιλίσσης. Πάλιν καλὰ διότι εἰς τὴν Περσίαν οἱ κατώτεροι ἀσπάζονται τὰ ἱμάτια τῶν ἀνωτέρων, ἀλλαγῶ δὲ τὸ ὑπόδημα ἢ τὸν μηρὸν τινος ἢ καὶ ἄλλο ρυπαρότερον μέλος τοῦ σώματος εἰς σημεῖον ὑποταγῆς καὶ ταπεινώσεως.

Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον, ὁ ἀρραβῶν ἰσχυροποιεῖτο διὰ τῆς πρὸς γάμου δωρεᾶς τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα (*donatio ante nuptias*), ἣτις ἐσυνοδεύετο συνήθως διὰ *φιλήματος*. Μυταιουμένου δὲ τοῦ γάμου ἕνεκα θανάτου τινὸς τῶν μνηστήρων, ἂν ἡ μνηστεία ἐπεσφραγίσθη διὰ *φιλήματος* (*interveniente osculo*), τὰ δωρηθέντα πρὸς τὴν μνηστήν, κατὰ τὸ ἥμισυ, διέμενον εἰς αὐτήν, λόγῳ ἀποζημιώσεως, ἴσως, πρὸς τὴν φιληθεῖσαν παρειαὴν τῆς ("Ὅρα : Καλλιγᾶ Ρωμ. Δίκ., Βιβλ. Δ' § 62).

Καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιστάσεις δίδεται τὸ φίλημα, εἴτε πρὸς συνδιαλλαγὴν, εἴτε πρὸς ἐπισφράγισιν συμφωνίας τινός.

Φίλημα θὰ δεχθῶμεν ἀμέσως μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν ἡμῶν ἀπὸ τῆς μητρικῆς κοιλίας, ὡς καὶ κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν ἡμῶν ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου κόσμου, ὅταν ὁ ἱερεὺς θὰ ψάλλῃ τὸ «Δεῦτε, τελευταῖον ἀσπασμὸν δώμεν, ἀδελφοί, τῷ θανόντι...» Ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ γεννηθῶμεν ἐδόθη, βεβαίως, *φίλημα*, κατὰ τὸν ποιητήν, λέγοντα :

*Μ' ἐν φίλημα γεννώμεθα
μ' ἐν φίλημα γεννῶμεν
κ' ἐν φίλημα λαμβάνομεν
ὁπότεν τελευτῶμεν.*

Τὸ *φίλημα* γεννᾷ τὰ πάντα, καὶ δι' αὐτὸ συμβολίζει τὰ πάντα. Τὸ *φίλημα* δύναται νὰ φέρῃ ἡλεκτρικὸν κλονισμόν, μεταδιδόμενον ἀπὸ προσώπου τινός εἰς ἄλλο, πολλάκις δὲ λέγει περισσότερα ἀπὸ τὴν φλυαροτέραν γλῶσσαν.

Τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον (Κεφ. Α') ἀναφέρει τὰς ἐξῆς περιόδους : «Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ... κτλ. εἰσῆλθεν εἰς τὸν » οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατό τὴν Ἐλισάβετ. Καὶ ἐγένετο, » ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε » τὸ βρέφος, ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη πνεύματος Ἁγίου

» ἡ Ἐλισάβετ ... κλπ. καὶ εἶπε : Καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ
 » ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς με ; ἰδοὺ γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ
 » φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὠτά μου, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος
 » ἐν τῇ κοιλίᾳ μου.»

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἐπὶ τῇ προχειρίσει τινὸς εἰς ἰππότην, ὁ ἀρχηγὸς προσφέρων εἰς τὸν νεόφυτον τὰ συνήθη τότε ὄπλα, ἠσπάζετο αὐτὸν καὶ τῷ ἔδιδεν ἐπὶ τοῦ αὐχένου, διὰ τῆς παρεϊᾶς τοῦ ξίφους, τρία κτυπήματα, λέγων : « Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου σὲ ἀνακηρύττω ἰππότην.»

Καὶ σήμερον ἔτι, ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ τοῦ παρασήμου τοῦ τάγματος τῆς Τιμητικῆς Λεγεῶνος (Légion d'honneur), ὁ ἀνώτερος ἀξιωματικὸς, ὁ ἀνακηρύττων τὸν νέον ἰππότην, ἀσπάζεται αὐτὸν, τύπτων ἐλαφρῶς τὸν ὤμὸν του διὰ τῆς παρεϊᾶς τοῦ ξίφους. Καὶ ἐν τῷ ἐλευθεροτεκτονισμῷ, τῷ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων συνδεομένῳ μετὰ τοῦ ἰπποτισμοῦ, ὁ προεδρεύων τῆς Τεκτονικῆς Στοᾶς ἀσπάζεται τὸν νεόφυτον ἐξ ὀνόματος πάντων τῶν μελῶν αὐτῆς.

Καὶ ἐγώ, ἀγαπητέ κύριε Σκόκε, σᾶς ἀσπάζομαι.

ΙΩ. Π. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ

ΜΙΑ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ — ἔτσι λέει τὸ παραμῦθι —
 ἦταν μιὰ ξυλένια σκάλα, κάμποσο καιρὸ ποῦ ἐστήθη,
 καὶ τὰ πάνου σκαλοπάτια λέγανε 'ς τὰ χαμηλά :
 — « Μὴν ἐπέρασ' ἀπ' τὸ νοῦ σας πῶς γενήκαμ' ἴδια κ' ἴδια ;
 Σεῖς βουτᾶτε μέσ' 'ς τὴ λάσπη κ' ἐμεῖς εἴμαστε 'ψηλά·
 βασιλεύομε 'ς τὰ ὕψη, σεῖς στῆς βρώμες, 'ς τὰ σκουπίδια.
 Ἔτσι πρόσταξε ἡ Φύσις, ἔτσι τῷγραψε αἰῶνια :
 ἄλλοι γὰνε μέσ' 'ς τῆς δόξης κ' ἄλλοι μέσ' 'ς τὴ καταφρόνια...
 Φτωχικὴ καὶ τιποτένια ἡ ζωὴ σας νύχτα — μέρα,
 καὶ περήφανη ἡ 'δική μας 'ς τὸν ἐλευθερον ἀέρα !.. »

Νὰ κ' ἕνας σοφὸς διαθαίνει· τᾶκουσε· χαμογελάει...
 Στρέφει ἀνάποδα τὴ σκάλα καὶ τὸ δρόμο του τραβάει...

ΣΑΤΑΝΑΣ